

FOTO: JANN LIPKA

Bra vägar för kor som ska beta

Ekokon ska ofta gå långt för att få i sig så mycket näring från betet som de ekologiska reglerna säger. Om underlaget är torrt, lätt sviktande, och jämnt går korna villigare. Bra dränerande bärlager är mycket värt under regnperioder samt tidigt och sent under utevistelseperioden i ekologisk produktion.

I DEN EKOLOGISKA PRODUKTIONEN ska korna få i sig en stor del av sitt näringsbehov från bete under betesperioden, och före och efter den perioden ska de också vistas ute på bete åtminstone delar av dygnet. Om kon står uppbunden under stallperioden ska den dessutom ut och rastas två gånger per vecka. En ekologisk ko är alltså ute och går ganska mycket. Bra vägar gynnar kornas klöv- och juverhälsa samt sparar mycket tid för djurskötaren.

TIPS I DJURHANTERINGEN

Korna är flockdjur och arbetet flyter lättare om man tar hänsyn till det i planeringen av miljön.

- En högt rankad ko släpper ogärna förbi en lägre rankad individ, så vid stopp i drivningen är det de högst rankade korna som man ska gå på (eller lära vallhunden att göra). Att gå på de lägre rankade djuren sist i kön ger upphov till stress och är inte effektivt.
- Alla individer i flocken vill göra samma sak samtidigt: äta, idissla, förflytta sig, dricka – se därför till att miljön ger tid och utrymme för flockbeteende.

LÄSTIPS

JTI informerar nr 104 Drivningsgator för kor – planering, material, kostnad. Här finns i stort sett allt man behöver veta för att sätta igång, 12 sidor, finns som PDF på [/www.jti.se/uploads/jti/jtiinfo104.pdf](http://www.jti.se/uploads/jti/jtiinfo104.pdf)

– Om kon själv får välja vill hon helst ha ett lätt sviktande och jämnt underlag, berättar Kristina Lindgren på Institutet för jordbruks- och miljöteknik, JTI. Ömfotade och halta kor sänker takten på hårda underlag, och lösa stenar på hårda underlag kan ge blödningar i klövsulorna.

Sparar hälsa och tid

Det finns många skäl till att satsa på bra vägar ute för korna, menar Kristina som 2004 gjorde ett informationsmaterial om drivningsgator för kor åt JTI. Ett skäl är klövhälsa och juverhygien som förbättras om korna slipper klafsa omkring i göds-lade och upp trampade spår. Ett annat är att korna blir stressade och ovilliga att gå om de upplever vägen som jobbig. Ett tredje skäl är att djurskötaren behöver lägga mycket mindre tid på att fösa korna när de går villigt.

– Och så är det problemet med gödsel från korna som hamnar där den inte ska vara, säger Kristina och syftar på områdena närmast stallbyggnaden, grindöppningar, övergångar och trånga passager längs vägen. Det är naturligt för djuren att gödsla när de sätts i rörelse igen efter ett stopp, så välplanerad miljö

och bra arbetsrutiner minskar växt-näringsläckage och behov av skrapning och annan städning. T ex minskar gödsling precis utanför stallet om djuren får röra sig lite innan man släpper ut dem och om de går direkt in utan att stanna i dörröppningen.

Planera för flyt

– Kor går villigt om de har ett bra underlag att gå på och om det finns fräscht foder som väntar, säger Kristina. Man måste ta hänsyn till att korna är flockdjur, vilket t ex leder till att om en stannar så stannat alla. Dricksvatten bör därför inte placeras längs med drivningsgatorna, och helst ska det inte finnas djur i hagar längs med drivningsgatan.

Om korna får gå i sin egen takt går de ofta på led och det blir få konflikter som stoppar upp. Men gatan behöver ändå vara så bred att det är lätt att passera även om ett eller två djur stannat upp.

Man ska också tänka på att inte placera tillskottsfoder nära ingången till hagen och att sköta utfodringen i stallet så att de högst rankade djuren inte ställer sig i vägen och blockerar för övriga att komma in. Ett jämnt ljus inne i stallet gör också att det flyter på i trafiken.

Att bygga för ko-trafik

Hög byggkostnad ofta billigast i längden.

Hur ska man planera och bygga drivningsgatorna för att få flyt i ko-trafiken? Forskaren Kristina Lindgren hann fundera mycket över detta när hon gjorde en studie åt JTI om markförberedelser, material och kostnader för att anlägga drivningsgator åt kor. Det finns lösningar för mellan 12 000 kr och 45 000 kr per 100 m².

– Men utslaget på 10 år eller mer blir kostnaden för de ”dyra” alternativen relativt låg, säger Kristina. Och flera av de billigare alternativen kräver årligt underhåll och förnyelse vilket de dyrare och mer permanenta inte gör. Vi högt slitage med många kor och mycket nederbörd kan ett ”dyrt” alternativ vara konkurrenskraftigt redan efter fem år.

Lokala förutsättningar

De lokala förutsättningarna kan spela rätt stor roll för hur mycket drivgatorna kostar att anlägga. Det handlar både om markförhållanden på gården, men också om hur långt ifrån som fyll- och täckmaterial måste hämtas. Vid lågt slitage och närbelägen leverantör kan flis och bark vara mycket billiga alternativ även om det krävs årlig renovering och påfyllning. Mest kostar betong eller asfalt 6–8 cm ovanpå tre–fyra förstärknings- och bärlager, men i gengäld kräver det minst underhåll och tål stort slitage.

– Man tjänar alltid på att inte slar-

va med underarbetet, menar Kristina. Under hårda ytlager är det ett måste med dräneringsledning och under lösa ytlager höjer man livslängden avsevärt med en markväv som är ett billigt sätt att skilja och stabilisera olika lager och som hindrar ytlaget från att trampas ner i underlagren. Om man väljer icke dränerade ytlager bör man se till att det finns ett naturligt fall för avrinning.

Kristingas bästa tips

- Bygg upp gatan en bit ovanför marknivån och tänk på hur dräneringen ska fungera.
- Gör gatan relativt rak och bred, minst 2,5 meter och bredare om många kor ska passera snabbt.
- Undvik att gatan smalnar av vid ingångar till beten och byggnader och låt den följa med en bit in på betet för att hålla flytet och slippa mycket gödning på dessa känsliga ställen.
- Kör inte med maskiner på en drivningsgata som är hållfasthetsberäknad för kor. Det förkortar livslängden avsevärt. Ofta blir det billigare med separata traktorgeomgångar till betena.
- Ett bra staket längs med drivgatan höjer livslängden eftersom jord från kantzonen inte dras upp på gatan som blir kladdig och slutar dränera.

i rasthagar, kring vattenhoar, övergångar i grindöppningar etc.

Ytlager *Asfalt* som ytlager är mjukare och inte så halt som *betong* men tål inte samma belastning, kan dock förses med ett slitlager för att tåla skrapning bättre.

Grus dränerar bra men kan bli löst och tungt att gå i.

Sand dränerar bättre än stenmjöl.

Flis och *bark* behöver läggas på i tjocka lager och packas hårt och kräver regelbunden påfyllning.

TIPS OM MATERIAL

Återvinningsmaterial Vill man använda återvinningsmaterial ska man anmäla det till kommunens miljökontor. Det kan t ex vara *asfaltkross*, *tegel*- och *betongkross*, gamla *spaltgolvs*element, *masugnsslagg*. Flis från tryckimpregnerat virke eller byggavfall är olämpligt att lägga på åkermark liksom sopningsand som ofta innehåller mycket tungmetall från trafiken.

Bärlager Syntetmaterial som *geotextilier* och *geonät* är nödvändigt för att skilja olika material åt så att de inte trampas ner och försvinner. *Plastgaller* och *gräsarmering* kan användas

Ditt medlemskap kostar från 40 kr i månaden

Senaste månaderna har vi använt dem till att:

- lyfta frågan om vikten av mer närproducerat foder till svenska djur i debatten, t ex vid årsstämman i Örebro med temat ”Den goda maten”.
- möta LRFs Lars Göran Pettersson för att få en bättre dialog om ekologiskt ute i landet
- ta fram förslag på nya mål för ekologiskt efter 2010, då tidsfristen för målet om 20 % ekomat i offentliga kök går ut.
- värva medlemmar, förra numret av tidningen gick ut med medlemserbjudande till alla som är certifierade ekologiska producenter.

Just nu jobbar vi vidare med att:

- ansöka om medel till vår veksamhet såsom marknadsbearbetning, närproducerat foder och klimatarbete. På så vis mångdubblar vi medlemsintäkterna.
- fortsätta jobbet att förbättra avsättningen för ekologiskt kött och mjölk.
- ordna ett möte med Jordbruksverkets ledning med anledning av deras negativa ton mot eko på sistone.
- skapa en verktygslåda för medlemsaktiviteter på vår hemsida med goda exempel och förslag på aktiviteter i distrikten.
- starta upp arbetet med att ta fram en klimatstrategi för ekologiskt jordbruk.
- fortsatt arbetet med Bondens Ekoråd – mentorprogram för omläggare. Vi har sökt och fått nya pengar från jordbruksverket.

Tycker du det är värt pengarna?

www.ekolantbruk.se